

3. Теорія і практика виховання

**«ДИТИНА, БАТЬКИ, ВЧИТЕЛЬ» У КОНТЕКСТІ
КОНЦЕПЦІЇ «НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»**

*Єсьман Ірина Володимирівна, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри початкової, дошкільної та професійної освіти
Харківський національний педагогічний університет
імені Г.С. Сковороди*

Виходячи з аналізу наукової літератури у статті вивчено взаємодію складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у контексті Концепції «Нової української школи». Установлено, що перед батьками сьогодні відкривається перспектива підвищення рівня їх педагогічної освіти, а вчителі, поступово розширюючи коло знань і умінь батьків, стануть їх однодумцями і помічниками. З'ясовано, що сучасна педагогізація сім'ї потребує вдосконалення навчально-методичного забезпечення та активізації участі батьків у навчально-виховному процесі.

Ключові слова: сім'я, вчитель, педагогічна освіта батьків, сімейне виховання.

Исходя из анализа научной литературы в статье изучено взаимодействие составляющих «педагогического треугольника»: ребенок – родители – учитель в контексте Концепции «Новой украинской школы». Установлено, что перед родителями сегодня открывается перспектива повышения уровня их педагогического образования, а учителя, постепенно расширяя круг знаний и умений родителей, станут их единомышленниками и помощниками. Выяснено, что современная педагогизация семьи нуждается в совершенствовании учебно-

методического обеспечения и активизации участия родителей в учебно-воспитательном процессе.

Ключевые слова: семья, учитель, педагогическое образование родителей, семейное воспитание.

Iesman I.V. "CHILD, PARENTS, TEACHER" IN THE CONTEXT OF THE "NEW UKRAINIAN SCHOOL" CONCEPT

Based on the analysis of scientific literature in the article the interaction of the components of the "pedagogical triangle": child – parents – teacher in the context of the "New Ukrainian School" concept was studied. It is established that for the parents today there is the prospect of raising the level of their pedagogical education, and teachers, gradually expanding the circle of knowledge and skills of parents, will become their adherents and assistants. It was clarified that modern pedagogy of the family needs to improve the educational and methodological support and increase the participation of parents in the educational process.

Key words: family, teacher, pedagogical education of parents, family education.

Постановка проблеми у загальному вигляді. За сучасних умов реформування освіти України одним з пріоритетних напрямків педагогічної науки й освітньої політики уряду є взаємодія сім'ї і школи; погодженість їх виховних зусиль і єдність вимог до дітей. Так, у Державній національній програмі «Освіта (Україна ХХІ століття)» наголошується, що: «В основу національного виховання мають бути покладені принципи єдності сім'ї і школи, наступності і єдності поколінь. Школа має продовжувати родинно-сімейне виховання, працювати в тісному контакті з батьками, налагоджувати взаємозв'язок між школою і родиною, бо це – основа, передумова підвищення активності навчання та виховання» [1].

Успішна реалізація цих положень на практиці можлива лише за умови відповідної педагогічної підготовки сім'ї та школи до виконання виховних

функцій, тобто за умови повсюдної реалізації педагогічної освіти. Таким чином, педагогічна освіта батьків стає сьогодні не тільки важливою педагогічною, але й соціально-політичною проблемою.

З метою ефективного функціонування складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у Концепції «Нової української школи» одним із ключових компонентів є педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Історіографічний аналіз проблеми дозволив стверджувати, що у різні історичні періоди розвитку людства науковці з різноманітних галузей знань підкреслювали необхідність відповідної педагогічної підготовки батьків до виховання дітей у сім'ї: у глибоку давнину ці питання опосередковано висвітлювались у «Повчанні» Володимира Мономаха, «Уроках про виховання дітей», «Про виховання чад» та інших; в епоху просвітництва ця проблема зацікавила Я. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо; у XIX ст. – П. Каптерєва, П. Лесгафта та інших.

У XX ст. відзначаємо зростання наукового інтересу до питання педагогічної освіти батьків і підвищення його значення для розв'язання загальних проблем сімейного виховання (20-30-і рр. – Н. Крупська, А. Макаренко та інші; 50-і рр. – О. Захаренко, Б.іО. Нікітіни, В. Сухомлинський та інші).

На сучасному етапі розвитку історико-педагогічної науки деякі аспекти проблеми педагогічної освіти батьків, зокрема визначення теоретичних підходів, були розглянуті у дослідженнях Т. Алексеєнко, І. Братуся, Ю. Грицкової, І. Дубінець, В. Кравця, В. Федяєвої, П. Щербаня та інших.

Слід особливо підкреслити, що у наукових дослідженнях періоду до 1991р. спостерігається тенденція ідеологізації педагогічної освіти батьків. За часів незалежності України відзначаємо тенденцію до переосмислення традиційного підходу з оновлених демократичних позицій.

Мета статті – вивчення взаємодії складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у контексті Концепції «Нової української школи».

Виклад основного матеріалу дослідження. У сім'ї проходить найважливіший період розвитку людини – дитинство. У дитинстві закладаються основи особистості, фізичного, морального та духовного здоров'я. Саме в сім'ї формуються такі життєво важливі якості, як любов до людей, які поряд, соціальна спрямованість на іншу людину, підґрунтям якої є розуміння і прийняття мотивації оточуючих людей, урахування їх інтересів, емпатійності та емоційного співчуття. У сім'ї формуються індивідуальні якості особистості, її характер, інтелект, виробляються звички та схильності тощо.

Сім'я – це заснована на шлюбі мала група, члени якої об'єднані спільним проживанням і веденням домашнього господарства, емоційними зв'язками й обов'язками по відношенню один до одного. За чинним законодавством про сім'ю батьки несуть відповідальність за виховання дітей [6].

Сім'я має закріплену звичаями, традиціями, моральними та правовими нормами структуру, у рамках якої її членів – дітей, батьків, бабусь, дідусів – об'єднує багатоманітність стосунків (між старшими та молодшими дітьми, між дітьми та батьками тощо), а також загальний життєвий простір, спільна діяльність, ведення домашнього господарства, проведення дозвілля, свята, захоплення.

Усі ці явища, процеси, взаємодія і взаємовплив членів сім'ї один на одного мають в основному випадковий, стихійний, ситуативний характер і складають середовище, в якому відбувається соціалізація дитини. У цьому сімейному середовищі є компоненти організованого цілеспрямованого виховного впливу на дитину, які, ураховуючи специфіку функціонування сім'ї, складно виділити окремо та конкретизувати. Тому під сімейним вихованням розуміється вся сукупність цілеспрямованих виховних і некерованих соціалізуючих впливів на дитину, які здійснюються в умовах сім'ї [6].

Ці та інші загальносоціальні проблеми виявляють протиріччя між реалізацією виховної функції сім'ї та фактичними результатами діяльності цього суспільного інституту. Одним із шляхів розв'язання цієї дилеми була, є і буде взаємодія між дитиною, учителем і батьками.

Потужний батьківський рух за справжнє реформування освіти повинен стати сьогодні реальною зовнішньою силою змін, яка здатна спричинити радикальні трансформації сучасної освітньої галузі.

Зазначимо, що діти, які підуть у 2018 році до школи, вже вчитимуться за Концепцією «Нової української школи».

«Нова українська школа» створювалася всім українським суспільством в рамках широкої освітньої дискусії. До розроблення концепції реформування середньої школи долучалися: працівники освітньої галузі, батьки, міжнародні та вітчизняні експерти, громадські активісти, представники влади та інші.

Пріоритетними напрямками реформування сучасної української школи визначено компетентнісний підхід і побудову партнерських стосунків між учнем, вчителем і батьками.

Отже, сьогодні необхідно донести до батьків їх провідну роль у формуванні особистості, зокрема через об'єднання зусиль учителів і батьків та взаєморозуміння між сім'єю і школою в розв'язанні спільних освітньо-виховних завдань. Відповідальність батьків за виконання своїх обов'язків в умовах сьогодення значно підвищується. Не секрет, що не всі батьки це розуміють, і далеко не всі можливості сімейного виховання достатньо реалізуються і приносять бажаний результат.

Затверджена Концепція «Нової української школи» створена з метою сформулювати у суспільстві чітке уявлення про структуру нової школи; ключові компетентності необхідні для життя; ціннісні орієнтації тощо.

Так, у Концепції «Нової української школи» зазначається, що розвиток потужної держави і конкурентної економіки може забезпечити лише згуртована спільнота творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих [3].

Відповідно до презентованої концепції структуру «Нової української школи» складатимуть 8 базових компонентів:

1. Якісно новий зміст освіти, якій ґрунтується на формуванні ключових компетентностей.

Ключові компетентності – ті, яких кожен потребує для особистої реалізації, розвитку, активної громадянської позиції, соціальної інклюзії та працевлаштування і які здатні забезпечити життєвий успіх молоді у суспільстві знань [3].

Зазначимо, що компетентність у навчанні набуває молода людина не лише під час вивчення предмета, груп предметів, а за допомогою засобів неформальної освіти, внаслідок впливу середовища тощо [2].

Відповідно до проекту нового базового Закону «Про освіту» ключовими для Нової української школи визначено такі компетентності: спілкування державною (і рідною у разі відмінності) мовами; спілкування іноземними мовами; математична грамотність; компетентності в природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння навчатися впродовж життя; соціальні і громадянські компетентності; підприємливість; загальнокультурна грамотність; екологічна грамотність і здорове життя, необхідних для особистісної реалізації та забезпечені життєвого успіху молоді в суспільстві знань [5].

2. Вмотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно.

Нова українська школа потребує нового вчителя. Саме ця вимога диктує сьогодні необхідність змін у процесі та змісті професійної підготовки педагогів; підвищенні їх кваліфікації (незалежна добровільна сертифікація). Першочергово потрібно зацентувати увагу на зміні ролі вчителя у навчально-виховному процесі – як коуча, фасилітатора, тьютора, модератора. Держава, в свою чергу, гарантує повну академічну свободу та матеріальне стимулювання [3].

3. Наскрізний процес виховання, який формує цінності.

Важливою складовою освітнього процесу буде виховна робота, яка орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність).

Нова українська школа націлена на зміцнення національної ідентичності. Але поряд з тим запроваджуватимуться програми із запобігання дискримінації за будь-якими ознаками, насильства та знущання у школі. При цьому реалізація в освітньому процесі ідеї національної ідентичності поєднуватиметься з повагою до інших.

Взаємна повага та діалог – ключові компоненти побудови стосунків між дитиною, батьками та вчителем [3].

Підкреслимо, що політика національної безпеки в гуманітарній сфері має бути спрямована на подолання загроз у сфері освіти, культури, науки, релігії та на підтримку умов, спрямованих на зміцнення національної ідентичності, зокрема мови, культури, традицій, вірувань усіх етнічних спільнот і засновуватися на ідеях етнічного плюралізму, на можливості співіснування та симбіотичного розвитку різних етнічних груп у межах поліетнічного простору [7, с. 304].

4. Децентралізація та ефективне управління, що надасть школі реальну автономію.

Школи зможуть самостійно: формувати освітні програми, складати навчальні плани і програми з навчальних предметів відповідно до стандартів середньої освіти, обирати підручники, методики навчання і виховання, розвивати навчально-матеріальну базу.

«Держава гарантує академічну, організаційну, кадрову та фінансову автономію закладів освіти» [5].

5. Педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками.

Нова українська школа буде ґрунтуватись на принципах «педагогіки партнерства»: повага до особистості; доброзичливість і позитивне ставлення; довіра у відносинах і стосунках; діалог – взаємодія – взаємоповага; розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків); принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [3].

На перший план виходить спілкування, взаємодія та співпраця між учителем, учнем і батьками, які є рівноправними учасниками освітнього процесу. Так, одностороння комунікація вчитель – учень змінюється діалогом і багатосторонньою комунікацією учень – вчитель – батьки.

Слід особливо підкреслити, що ефективність ідеї реалізації «педагогіки партнерства» залежить від запровадження широкого спектру заходів, форм і методів роботи з батьками, розробки та вдосконалення навчально-методичного забезпечення (навчальних планів, програм, підручників, посібників) й широкого залучення батьківського загалу до процесу її практичної реалізації.

Отже, в основу «педагогіки партнерства» покладено принципи співробітництва, поваги і позитивного ставлення до дитини і кожного з батьків, індивідуального підходу, наступності, коректності. Саме такий підхід сприятиме досягненню гармонії між дитиною і світом, формуватиме в неї впевненість у своїх можливостях, самостійність, здатність гідно увійти в складний світ людських стосунків.

6. Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм.

Особистісно орієнтована модель освіти має стати фундаментом, на якому вибудовуватиметься нова українська школа. З метою врахування вікових особливостей фізичного, психічного і розумового розвитку дітей буде запроваджено двоциклову організацію освітнього процесу на рівнях початкової і базової загальної середньої освіти [3].

Врахування здібностей, потреб та інтересів кожної дитини будуть слугувати основою для реалізації принципу дитиноцентризму у практиці роботи нової української школи.

7. Нова структура школи.

Проект нового базового Закону «Про освіту» передбачає три рівні повної загальної середньої освіти:

- початкова освіта (тривалість чотири роки) – поділятиметься на два цикли: перший (адаптаційно-ігровий, 1-2 класи), другий (основний, 3-4 класи);
- базова середня освіта, яка здобувається в гімназії (тривалість п'ять років) – поділятиметься на два цикли: перший (адаптаційний, 5-6 класи), другий (базове предметне навчання, 7-9 класи);
- профільна середня освіта, яка здобувається в ліцеї або закладах професійної освіти (тривалість три роки) – старшокласник зможе обирати одне з двох спрямувань навчання: академічне і професійне [3].

8. Справедливий розподіл публічних коштів, який забезпечує рівний доступ усіх дітей до якісної освіти.

У новій українській школі принцип прозорості буде ключовим у розподілі публічних фінансів. Суспільство на рівні з державою буде відслідковувати рух інвестицій в освіті.

Передбачено повну свободу у виборі освіти. Новий базовий Закон «Про освіту» передбачає: дистанційну, мережеву, змішану форми здобуття освіти в інституціях, екстернатну і сімейну (домашню) форми індивідуальної освіти, педагогічний патронат з належним визнанням результатів такого навчання [3].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Отже, вивчення взаємодії складових «педагогічного трикутника»: дитина – батьки – вчитель у контексті Концепції «Нової української школи» дає змогу констатувати, що школа сьогодні повинна стати своєрідним центром педагогічної освіти батьків і населення. Перед батьками

відкривається перспектива підвищення рівня їх педагогічної освіти, а вчителі, поступово розширюючи коло знань і умінь батьків, стануть їх однодумцями і помічниками. Але, той факт, що члени батьківського загалу різняться за освітою, рівнем сформованості умінь і навичок виховувати дітей, обсягом психолого-педагогічних, фізіологічних, гігієнічних, правових знань, педагогічних здібностей, потребує диференційованого підходу до педагогічної освіти окремих груп населення. Сучасна педагогізація сім'ї потребує вдосконалення навчально-методичного забезпечення та активізації участі батьків у навчально-виховному процесі.

Таким чином, школа сьогодні отримала можливість вносити нове в побут сім'ї через учнів: зміцнення національних традицій у вихованні, формування ціннісних орієнтацій, підвищення культури домашнього побуту, сприяння комп'ютерній грамотності тощо.

Подальше дослідження передбачає вивчення впливу соціальних реформ сучасного українського суспільства на зміст і завдання підготовки батьків до виховання дітей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття). – К.: Радуга, 1994. – с. 62.
2. Енциклопедія освіти / Ред.: В.Г. Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Концепція «Нової української школи» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <<http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konczepczyia.html>> – Загол. з екрану. – Мова українська.
4. Оржеховська В.М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології і моделі / В.М. Оржеховська. – Х.: Видавництво: «Точка», 2007. – 192 с.
5. Проект Закону України про освіту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639> – Загол. з екрану. – Мова українська.

6. Селевко Г.К. Социально-воспитательные технологии / Г.К. Селевко. – М.: НИИ школьных технологий, 2005. – 175 с.
7. Степико М.Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування / М.Т. Степико. – К.:НІСД, 2011. – 334 с.